

УДК 159.92

Вікторія В'ячеславівна ДОЦЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7757-2793>;

Наталя Едуардівна МІЛОРАДОВА,

кандидат психологічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки та психології факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0716-9736>

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ УЯВЛЕНЬ ПРО СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ

Висвітлено результати дослідження гендерних особливостей уявлень про сімейне життя у майбутніх правоохоронців які не мають досвіду подружнього життя. На основі аналізу діагностики рольових очікувань і домагань майбутніх правоохоронців розкрито сформованих у них образ майбутньої дружини/чоловіка.

Ключові слова: майбутні правоохоронці, рольові очікування і домагання у шлюбі, сім'я, сфери життєдіяльності сім'ї, уявлення про сімейне життя.

За останні десятиріччя сильної трансформації зазнали уявлення молоді про сім'ю, її функції і ролі які повинні виконувати чоловіки і жінки в шлюбі. В недалекому минулому «нормальною» вважалася сім'я яка складалася з батька-годувальника, економічно і соціально залежної матері на плечах якої лежить виховання двох або більше дітей. Нові економічно-політичні умови розвитку суспільства підштовхують до відмови від цього стереотипу і перегляду традиційного розподілу сімейних функцій і ролей, оскільки існує помітний розрив між традиційними уявленнями про «чоловічі» і «жіночі» сімейні ролі і реальний розподіл обов'язків в родині. Разом з цим, багато молодих людей психологічно невідповідно до виконання функцій подружжя оскільки їх рольові очікування і уявлення про рольовому поведінку чоловіка/дружини неузгоджені та відірвані від реалій життя.

У кожної людини є певні уявлення щодо майбутнього сімейного життя, сформований певний образ сім'ї. В нашому дослідженні ми спробували виявити уявлення про сім'ю у дівчат та юнаків майбутніх правоохоронців, які ще не мають досвіду подружнього життя. Для цього ми використали опитувальник «Рольові очікування та домагання у

шлюбі», розроблений О. М. Волковою, який допоміг визначити уявлення майбутніх правоохоронців про значимість для сімейного життя єдності інтересів подружжя, інтимних стосунків, виконання батьківських обов'язків, врахування професійних інтересів як чоловіка так і дружини, реалізації господарчо-побутової функції сім'ї, моральної і емоційної підтримки, зовнішньої привабливості партнера. Крім цього, дана методика дала можливість з'ясувати бажаний для майбутніх правоохоронців розподіл ролей між чоловіком і дружиною при реалізації сімейних функцій які відображені у шкалах рольових очікувань та рольових домагань.

Дослідження було здійснено разом з курсантом навчальної групи Ф3-209 рядовим поліцією Мальковою М. О. Вибірку дослідження склали 74 курсанта другого курсу навчання факультету № 3 ХНУВС, які не мають досвіду подружнього життя. Вони були розподілені на дві групи дослідження в залежності від статі: перша група дослідження – 30 курсантів-дівчат (41,0 %); друга група дослідження – 44 курсанти-юнаки (59,0 %).

Спочатку ми визначили чого чекають юнаки та дівчата від своїх майбутніх дружин/чоловіків (див. табл. 1). Так, дівчата орієнтовані на те, щоб їх майбутній чоловік мав серйозні професійні інтереси ($7,73 \pm 1,11$), активно вирішував господарчо-побутові питання ($6,89 \pm 1,44$), був емоційним лідером в родині, підтримував оптимальний психологічний клімат в сім'ї, підтримував дружину ($6,73 \pm 2,29$), був гарним батьком їхнім дітям ($6,47 \pm 1,98$) і мав привабливу зовнішність ($6,53 \pm 1,66$). Хлопці, статистично значимо ($p \leq 0,001$) більше, ніж дівчата ($6,73 \pm 2,29$), чекають від майбутньої дружини емоційної та моральної підтримки, створення психотерапевтичної атмосфери в сім'ї ($8,02 \pm 1,19$). Вони бажать, щоб дружина мала професію ($7,91 \pm 1,07$), активно вирішувала побутові питання ($7,36 \pm 1,43$), була гарною матір'ю для їх дітей ($6,70 \pm 1,55$) і мала привабливу зовнішність ($6,61 \pm 1,57$) (див. табл. 1).

Таблиця 1

Гендерні особливості рольових очікувань майбутніх правоохоронців, ($x_{cp} \pm \sigma$)

Сфери сімейних цінностей	Очікування		t_{emp}	sig (p)
	дівчата	юнаки		
Господарчо-побутова	$6,89 \pm 1,44$	$7,36 \pm 1,43$	1,56	–
Батьківсько-виховна	$6,47 \pm 1,98$	$6,70 \pm 1,55$	0,58	–
Соціальна активність	$7,73 \pm 1,11$	$7,91 \pm 1,07$	0,68	–
Емоційно-психотерапевтична	$6,73 \pm 2,29$	$8,02 \pm 1,19$	3,17	0,001
Зовнішня привабливість	$6,53 \pm 2,66$	$6,61 \pm 1,57$	0,67	–

Можемо стверджувати, що очікування дівчат майбутніх правоохоронців відображають їх бажання мати чоловіка який буде працювати, вирішувати побутові проблеми сім'ї, емоційно підтримувати дружину, виховувати дітей і піклуватися про власний зовнішній вигляд. Юнаки бажають, щоб майбутня дружина надавала їм емоційно-моральну підтримку, вибудовувала професійну кар'єру, організувала побут сім'ї і мала гарні навички вирішення господарчо-побутових проблем, займалася вихованням дітей і була зовнішньо привабливою.

Далі ми визначили гендерні особливості домагань майбутніх правоохоронців, тобто установки юнаків і дівчат на власну активну участь в життєдіяльності сім'ї (див. табл. 2). Дівчата готові взяти на себе виконання батьківсько-виховних функцій сім'ї ($8,13 \pm 1,07$), прагнуть бути «психотерапевтом» сім'ї, надавати емоційно-моральну підтримку чоловіку ($7,83 \pm 1,44$), бажають активно приймати участь у веденні домашнього господарства ($7,50 \pm 1,41$), прагнуть піклуватися про власну привабливість, модно і красиво одягатися ($7,03 \pm 1,52$) і готові займатися професійною діяльністю, проте середній за шкалою соціальна активність посів останнє рейтингове місце ($6,97 \pm 1,67$).

Як видно з таблиці 2, хлопці статистично значимо ($p \leq 0,001$) більше, порівняно з дівчатами, прагнуть бути гарними батьками для своїх дітей і займатися їх вихованням ($9,30 \pm 1,11 > 8,13 \pm 1,07$). Також, хлопці статистично значимо ($p \leq 0,001$) більше, ніж дівчата, проявляють готовність вирішувати побутові проблеми родини і приймати активну участь у веденні домашнього господарства ($8,41 \pm 0,79 > 7,50 \pm 1,41$). Вони готові взяти на себе функції емоційного лідера і підтримувати оптимальний соціально-психологічний клімат сім'ї ($7,32 \pm 1,47$).

Таблиця 2

Гендерні особливості ролевих домагань майбутніх правоохоронців, ($x_{cp} \pm \sigma$)

Сфери сімейних цінностей	Домагання		t_{emp}	sig (p)
	дівчата	юнаки		
Господарчо-побутова	$7,50 \pm 1,41$	$8,41 \pm 0,79$	3,55	0,001
Батьківсько-виховна	$8,13 \pm 1,07$	$9,30 \pm 1,11$	3,62	0,001
Соціальна активність	$6,97 \pm 1,67$	$6,91 \pm 1,36$	0,16	-
Емоційно-психотерапевтична	$7,83 \pm 1,44$	$7,32 \pm 1,47$	1,49	-
Зовнішня привабливість	$7,03 \pm 1,52$	$6,48 \pm 1,50$	1,56	-

Визначено, що хлопці мають певні професійні потреби та інтереси. Проте, показник їх соціальної активності не сильно виражений

(6,91±1,36) як і установка на власну привабливість і прагнення гарно виглядати (6,48±1,50).

Далі ми перевірили узгодженість рольових очікувань і домагань хлопців і дівчат (див. табл. 3). Між рольовими домаганнями юнаків і рольовими очікуваннями дівчат визначено найбільший показник узгодженості (2,83 бали) за шкалою батьківсько-виховної сфери життєдіяльності сім'ї, що свідчить про те, що хлопці більше готові до виховання дітей ніж того очікують від них дівчата (9,30±1,11>6,47±1,98). Діагностовано найменший показник узгодженості за шкалою соціальна активність (-0,82 бали), тобто дівчата більше очікують від хлопців виконання професійних обов'язків ніж хлопці проявляють готовність до професії (7,73±1,11>6,91±1,36).

Таблиця 3

Гендерні особливості рольових установок майбутніх правоохоронців ($\bar{x}_{cp} \pm \sigma$)

Сфери сімейних цінностей	Домагання юнаків	Очікування дівчат	У	Домагання дівчат		Очікування юнаків	У
Господарчо-побутова	8,41±0,79	6,83±1,44	1,58	7,50±1,41		7,36±1,43	0,14
Батьківсько-виховна	9,30±1,11	6,47±1,98	2,83	8,13±1,07		6,70±1,55	1,43
Соціальна активність	6,91±1,36	7,73±1,11	-0,82	6,97±1,67		7,91±1,07	-0,94
Емоційно-психотерапевтична	7,32±1,47	6,73±2,29	0,59	7,83±1,44		8,02±1,19	-0,19
Зовнішня привабливість	6,48±1,50	6,53±1,66	-0,05	7,03±1,52		6,61±1,57	0,42

Примітка: У – узгодженість рольових очікувань і домагань

Визначено, що готовність хлопців вести домашнє господарство, надавати дружині емоційно-моральну підтримку і не перейматися зовнішнім виглядом узгоджуються з очікуваннями дівчат. Можемо стверджувати, що юнаки готові виховувати дітей, вести домашнє господарство, надавати емоційну підтримку дружині, професійно зростати і піклуватися про власний зовнішній вигляд. Тоді як дівчата чекають від них зацікавленості в професійній кар'єрі, активної участі

у веденні домашнього господарства, підтримці оптимального психологічного клімату в родині і незначній участі у вихованні дітей та піклуванні про власний зовнішній вигляд.

Як видно з таблиці 3, між рольовими домаганнями дівчат і рольовими очікуваннями юнаків діагностовано найбільший показник узгодженості за шкалою батьківсько-виховної сфери життєдіяльності (1,43 бали), тобто дівчата більше готові до виховання дітей, ніж того очікують від них хлопці ($8,13 \pm 1,07 > 6,70 \pm 1,55$). Проте, низький показник узгодженості ($-0,19$ бали) за шкалою емоційно-психотерапевтичної сфери життєдіяльності свідчить про те, що дівчата менше прагнуть бути «психотерапевтами» сім'ї, ніж того очікують від них хлопці ($7,83 \pm 1,44 < 8,02 \pm 1,19$). Також визначено низький показник узгодженості ($-0,94$ бали) за шкалою соціальної активності, такі дані свідчать про те, що дівчата не готові займатися власною кар'єрою, тоді як юнаки очікують від майбутньої дружини зацікавленості у професійній діяльності ($6,97 \pm 1,67 < 7,91 \pm 1,07$).

Таким чином, дівчата проявляють готовність виховувати дітей, надавати емоційно-моральну підтримку чоловіку, вести домашнє господарство і підтримувати власну привабливість. Найменше дівчата проявляють готовність до професійної діяльності. Тоді як, хлопці очікують від дівчат емоційно-моральної підтримки, серйозної зацікавленості у професійному рості, ведення домашнього господарства, виховання дітей і підтримки зовнішньої привабливості.

Психодіагностика майбутніх правоохоронців, які не мають досвіду подружнього життя, щодо їх рольових очікувань і домагань у шлюбі показала, що у сучасній молоді відбувається трансформація традиційних поглядів на сім'ю. Так, юнаки бажають не лише будувати кар'єру а й займатися вихованням дітей. Вони не цураються вести домашнє господарство і відповідати за психологічний клімат в сім'ї. У дівчат спостерігається прихильність до більш традиційних ролей жінки в сім'ї. Вони прагнуть виховувати дітей, виконувати побутово-господарчі функції та емоційно-морально підтримувати чоловіка.

Одержано 07.03.2019

Освещены результаты исследования гендерных особенностей представлений о семейной жизни у будущих правоохранителей, не имеющих опыта супружеской жизни. На основе анализа диагностики ролевых ожиданий и притязаний будущих правоохранителей раскрыто сформированный образ будущей жены/мужа.

Ключевые слова: *будущие правоохранители, ролевые ожидания и притязания в браке, семья, сферы жизнедеятельности семьи, представление о семейной жизни*